

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นับได้ว่าเป็นความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมวลมนุษยชาติ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ แต่เดิมมนุษย์และระบบนิเวศต่างอุดหนุนและเกื้อกูลซึ่งกันและกันตลอดมาทำให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติ แต่ในสภาวะปัจจุบันจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตทำให้มนุษย์นำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์จำนวนมากจนเกินขอบเขตที่ระบบนิเวศจะรับได้ ก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อาทิเช่น ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลาย สูญเสียความหลากหลายทั้งพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ป่า ทรัพยากรดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ทรัพยากรน้ำขาดแคลนทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ ผลผลิตไม่เพียงพอ เกิดความขาดแคลนอาหารในบางภูมิภาคของโลก (มนัส สุวรรณ, 2539)

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งเชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ อย่างแยกไม่ออก ประโยชน์ของป่าไม้นอกจากปัจจัยสี่ที่สำคัญแล้วยังมีประโยชน์เชิงนิเวศวิทยาในฐานะเป็นตัวควบคุม หรือรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมด้วย (O. D. Diller, 1965 ; , R. F. Dasmann, 1976 ; Per-Olove and C. W. Howe, 1979) กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ป่าไม้ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อทุกสรรพชีวิต โดยเฉพาะมนุษย์ผู้เป็นทั้งสัตว์โลกและสัตว์สังคมที่อาศัยปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีพ แม้ยามที่คนเข้าอาศัยร่มไม้ ใช้ดอกผลเป็นอาหาร ใช้ไม้จากป่ามาเผาทำพิธี ป่านั้นก็ไม่เคยกล่าวล่ำเลาะบุญคุณ แม้ว่าคนจะทำลายป่าก็ตาม (ปลอดประสพ สุรัสวดี, 2541)

ในอดีตประเทศไทยเคยมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์พร้อมไปด้วยสรรพชีวิตทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ ทรัพยากรธรรมชาติในสมัยนั้น ถือเป็นสมบัติของพระเจ้าแผ่นดินหรือของประเทศ การจัดการ อนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนากระบวนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจึงขึ้นอยู่กับอำนาจหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กำหนด โดยให้ข้าราชการซึ่งเป็นกลไกของภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการจัดการทรัพยากรตามกฎหมาย ในลักษณะตัวแทนที่มีอำนาจเต็ม (กรมป่าไม้, 2541 ก.) รัฐเห็นว่า "รัฐ" เป็นเจ้าของป่า เป็นผู้บริหารจัดการป่าและเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากป่า ส่วน "คนหรือชาวบ้าน" เป็นศัตรูของป่า เป็นผู้บุกรุกป่าและอยู่ร่วมกับป่าไม่ได้ จะเห็นได้ว่าการจัดการป่าที่ผ่านมารัฐเป็นผู้

กำหนดนโยบาย เป็นผู้ดำเนินการและได้ประโยชน์จากป่า จนส่งผลให้พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและลดลงอย่างรวดเร็ว ผู้มีอำนาจทางการเมือง การปกครองบริหาร และอำนาจทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นคนจำนวนน้อย ได้อาศัยพื้นที่ป่าแสวงหาผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม สังคมโดยส่วนรวมได้ผลตอบแทนเป็นตัวเงินไม่คุ้มกับทรัพยากรที่สูญเสียไป ประชาชนในชนบทหรือชาวบ้านที่อยู่ใกล้ป่าและต้องพึ่งพาอาศัยป่าเพื่อการดำรงชีพต้องตกอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำผิด และถูกขับไล่ออกจากพื้นที่ที่เคยทำมาหากินมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชน ในการแย่งสิทธิการเป็นเจ้าของและผู้จัดการป่า (ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ, 2536)

ประเทศไทยมีเนื้อที่ทั้งหมด 320.7 ล้านไร่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนากรมป่าไม้ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2439 มีเนื้อที่ป่าไม้ประมาณร้อยละ 70 ของพื้นที่ประเทศ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2504 พื้นที่ป่าไม้เหลือร้อยละ 50 ของพื้นที่ประเทศ (สำนักงานป่าไม้เขตศรีราชา, 2538) และจากสถิติข้อมูลกรมป่าไม้ (2541 ข.) พบว่าพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยมีเหลืออยู่ประมาณ 81,076,428 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 25.28 ของเนื้อที่ประเทศ ลดลงจากช่วงสิบปีที่แล้วประมาณ 8,800,754 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.79 หากพิจารณาในจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยมีเนื้อที่ทั้งหมด 7,833,726 ไร่ เมื่อปี พ.ศ. 2531 มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 5,484,375 ไร่ ปัจจุบันมีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่ประมาณ 4,896,650 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 62.51 ของเนื้อที่จังหวัด ลดลงจากช่วงสิบปีที่แล้วประมาณ 587,725 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.72 แสดงให้เห็นถึงการไม่ประสบความสำเร็จของภาครัฐในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่เน้นแต่การจัดการทรัพยากรอย่างหนึ่งอย่างใดนั้น ไม่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรทุกอย่างไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งยังพยายามแยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมหรือสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ขาดการระลึกถึงวัฒนธรรมกับสังคม เพราะมนุษย์นั้นได้พัฒนาตัวเองไปพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้น ๆ (นาท ตันทวีรุฬห์ และ พูลทรัพย์ สมุทรสาคร, 2538) สอดคล้องกับที่ นิวัติ เรืองพานิช (2533) กล่าวว่า การอนุรักษ์ถือเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิต เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคม ไม่เฉพาะอย่างหนึ่งอย่างใด แต่ทุก ๆ อย่างรวมกัน และต่างก็มีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก ในทางพุทธศาสนาได้ชี้ให้เห็นว่า เวลาพูดถึงมนุษย์กับธรรมชาติ เหมือนกับว่ามนุษย์อยู่จุดหนึ่ง และธรรมชาติอยู่อีกจุดหนึ่ง แต่ในความเป็นจริงแล้ว มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เราไม่ได้ออกไปยืนแปลกแยกจากธรรมชาติ มนุษย์อยู่ในธรรมชาติ สอดคล้องกับพุทธปรัชญาที่กล่าวว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในธรรมชาตินั้นอยู่แก่กันและกัน เมื่อต้นไม้ล้มลงไปที่ดินหนึ่ง นั้นหมายความว่า ธรรมชาติแวดล้อมที่เคยอยู่กับต้นไม้ต้นนั้นสูญเสียไป แมลงที่อาศัยที่เคยอาศัยต้นไม้ต้นนั้น นกที่อาศัยที่เคยอาศัยต้นไม้ต้นนั้นก็กระทบกระเทือน

ไปด้วย ทุกอย่างในโลกเราจัดวางไว้ในลักษณะที่ว่า เมื่อหยิบยกตัวใดตัวหนึ่งออกไปก็จะมีผลกระทบต่อดัวอื่นทันที (จักรสมาลย์ กบิลสิงห์, 2536)

สำหรับประเทศไทยวิธีการจัดการป่าไม้ของรัฐนั้น ไม่แตกต่างจากประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ กล่าวคือ ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการจัดการมาโดยตลอด โดยใช้มาตรการป้องกันและปราบปรามเป็นหลัก มีการปรับปรุงแผนการจัดการป่าไม้ กำหนดระเบียบการค้าไม้และมีกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ที่สำคัญ เช่น พ.ร.บ.ป่าไม้ 2484 พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ 2504 พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า 2535 และ พ.ร.บ.สวนป่า 2535 ซึ่งกฎหมายและวิธีการจัดการที่กำหนดขึ้น ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานของการอนุรักษ์ทรัพยากรด้วยกันทั้งสิ้น ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้หลายฉบับก็ตาม พื้นที่ป่าไม้ของประเทศก็ยังคงลดลงอย่างต่อเนื่องและถูกเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่อยู่ทุกขณะ เนื่องจากกฎหมายและระเบียบการจัดการป่าไม้ของรัฐที่มุ่งหมายให้เป็นไปตามหลักวิชาการนั้นไม่ได้รับการตอบสนองในการปฏิบัติอย่างจริงจัง กล่าวคือ ชาวบ้านได้ใช้เส้นทางซีกลากไม้ภายหลังจากสัมปทานทำไม้สิ้นสุดลง เข้าไปเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าซึ่งเสื่อมโทรมเป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม เป็นผลมาจากปัจจัยที่สำคัญอย่างน้อยสามประการคือ ประการแรก นโยบายส่งเสริมการเกษตรเพื่อการส่งออก ประการที่สอง การเพิ่มขึ้นของประชากร และประการสุดท้าย ที่ดินมีราคาสูงขึ้นเป็นเหตุจูงใจให้มีการจับจองที่ดินมากขึ้น

เมื่อเป็นเช่นนี้แนวทางการพัฒนาในปัจจุบันจึงเริ่มเปลี่ยนแปลง โดยการนำเอาความผิดพลาดจากอดีตมาพิจารณาทบทวนให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น นักวิชาการทั้งหลายได้มีความเห็นพ้องตรงกันว่า การพัฒนาที่ถูกต้องนั้นควรเป็นการพัฒนาที่มุ่งจะยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น หรือสูงขึ้นในทุก ๆ ด้าน มากกว่าจะเป็นการเล็งเห็นผลเสียทางด้านรายได้ เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมแต่เพียงอย่างเดียว (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2540) โดยในปัจจุบันนักวิชาการป่าไม้ไทยต่างก็ยอมรับว่าการที่จะแยกป่าออกจากประชาชนนั้น ไม่สามารถแก้ปัญหาคาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม่ให้ลุกลงไปได้ จึงได้พยายามใช้ป่าไม้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชนบท ด้วยการให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ภายใต้แนวคิดป่าชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่มีพื้นฐาน และพัฒนามาจากการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบพื้นบ้านหรือแบบดั้งเดิม ที่ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งป่าชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยแต่ละภาค แต่ละพื้นที่ ต่างก็มีวิธีการของตนเองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณีและลักษณะทางสังคมของภาคของพื้นที่นั้น ๆ การพัฒนาประเทศที่จะดำเนินการต่อไป จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรอย่างเร่งด่วนให้ทันกับความต้องการควบคู่

ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เดิม ให้มีการสูญเสียและถูกทำลายน้อยที่สุด (อำนาจ คอวนิช, 2525)

ในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรพบว่า การมีส่วนร่วมของสาธารณชนเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรมีบทบาทในเรื่องนี้ เพื่อให้การพัฒนาและการแก้ไขมีผลที่ยั่งยืน ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนดำเนินงาน การตัดสินใจ การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น อันได้แก่ ดิน น้ำและป่า ในฐานะเป็นเจ้าของ เป็นผู้จัดการ เป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ และเป็นผู้ทะนุบำรุงรักษา โดยหน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนตามความจำเป็น ปัญหาความเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าไม้และปัญหาความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ระหว่างรัฐกับชุมชน หรือชุมชนกับชุมชน ก็จะถูกคลี่คลายลงและหมดไปได้ในที่สุด (พงษ์ศักดิ์ ฉัตรเดชะ, 2540) เพราะสำหรับชาวบ้านแล้ว ป่าช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างเห็นได้ชัด ให้พื้นที่ให้พลังงาน ให้ไม้สำหรับก่อสร้าง ให้ไม้ไผ่หรือหวายสำหรับทำเครื่องจักสาน สัตว์ป่า หน่อไม้ และเห็ดตลอดจนผักป่าต่าง ๆ ช่วยให้อาหารมีรสชาติขึ้น ยามเจ็บไข้ได้ป่วย สมุนไพรจากป่าช่วยรักษาโรคได้ (มูลนิธิโลกสีเขียว, ม.ป.ป.) จนมีผู้กล่าวกันว่า "ป่าคือแหล่งอาหาร ยารักษาโรค และวัตถุดิบจำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตของชาวบ้าน เปรียบได้กับซูเปอร์มาร์เก็ต และร้านขายยาของชาวเมือง" (ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ, 2536)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) ได้กำหนดเป้าหมายการบริหารและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ของประเทศร้อยละ 40 โดยกำหนดเป็นพื้นที่ป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์ร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ ซึ่งพื้นที่นี้จะต้องสงวนไว้โดยไม่แตะต้องหรือประโยชน์ใด ๆ และจะให้พื้นที่ป่าเศรษฐกิจที่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีกร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ได้กำหนดเป้าหมายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การพัฒนาที่ยั่งยืนไว้หลายประการ ที่สำคัญคือ ให้กระจายอำนาจดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมกิจกรรมที่เกื้อกูลสิ่งแวดล้อม และให้ดูแลความหลากหลายทางชีวภาพ จากเป้าหมายการจัดการทรัพยากรป่าไม้นี้ได้มีแนวทางในการสนับสนุนให้ประชาชนและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยประชาชน และผู้นำในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนและผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับป่ามากที่สุด

ประเทศไทยโดยเฉพาะในชนบท ประชาชนในท้องถิ่นยังดำรงชีวิตอยู่อย่างสังคมชนบท กล่าวคือ มีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความเป็นอยู่เรียบง่าย มีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่

เป็นของตนเอง มีสถาบันศาสนา คือ ศาสนาพุทธ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ โดยมีศาสนวัตถุ เช่น วัตวาอาราม โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป ฯลฯ และมีพระสงฆ์เป็นศาสนบุคคลที่คนในชนบทให้ความเคารพนับถือสามารถชี้แนะหรือแนะนำ รวมถึงการเป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ แก่ชาวบ้านได้

จะเห็นได้ว่าสังคมไทยตั้งแต่โบราณกาลมาใช้วัด หรือสำนักสงฆ์เป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตคนไทย ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ มีความผูกพันกับวัดหรือสำนักสงฆ์ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่ง สิทธิชัย ภูหลวงรณ (2534) ได้กล่าวว่า วัดหรือสำนักสงฆ์เป็นสถาบันที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีบทบาทเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างวัด ประชาชน และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ รวมทั้งปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แต่กรมป่าไม้ก็ยังไม่ได้ประสานงาน หรือจัดการเพื่อใช้ประโยชน์อย่างจริงจังจากวัดในฐานะองค์กรทางสังคมที่สำคัญเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า จึงยังมิได้พัฒนารูปแบบนโยบายที่ชัดเจนในการที่จะส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ให้เป็นแกนนำในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และพัฒนาให้วัดเป็นแหล่งเผยแพร่ ความรู้ด้านป่าไม้ให้แก่ประชาชน และนักเรียน เพื่อเป็นศูนย์รวมประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ประชาชน และองค์กรภาคเอกชนต่าง ๆ

การอนุรักษ์ป่าและการปลูกป่าของวัดหรือสำนักสงฆ์ ส่วนใหญ่ต้องการให้คงสภาพความร่มรื่นตามธรรมชาติไว้ เพื่อใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม และได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ในอดีตพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยยังมีมาก กิจกรรมด้านนี้ของวัดยังมองเห็นไม่ชัดเจน ปัจจุบันกรมป่าไม้ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้โดยตรงได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระสงฆ์ จึงได้มีมาตรการส่งเสริมให้วัด สำนักสงฆ์ และพระสงฆ์ เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยงานด้านป่าไม้ (กรมป่าไม้, 2536) ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศอีกทางหนึ่ง ซึ่งนับได้ว่าเป็นมิติหรือมุมมองใหม่ของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในอนาคตที่กำลังเบนเป้าหมายมาสู่สังคมโดยส่วนรวม

จังหวัดลำปางมีวัดจำนวน 489 วัด มีพระภิกษุสงฆ์จำนวน 1,305 รูป ซึ่งจำพรรษาอยู่ตามวัดต่าง ๆ มีหน้าที่หลักคือการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ประกอบพิธีกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แล้วยังร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าในวันสำคัญของชาติส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา เข้าร่วมพิธีกรรม และรู้สึกว่าเป็นการประกอบความดี เพื่อเป็นสมบัติของชาติและศาสนาจนเกิดความรัก ความรู้สึกเป็น

เจ้าของมีความห่วงหาในทรัพยากรป่าไม้ที่ได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น จึงเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรป่าไม้ในเชิงรุกวิธีหนึ่ง

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาว่าพระสงฆ์จังหวัดลำปางมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากน้อยเพียงใด ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนพรบรชการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้หรือไม่ อย่างไร และมีปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางให้แก่หน่วยงานป่าไม้และหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินการ และกำหนดนโยบายในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนพรบรชการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์

สมมุติฐานการศึกษา

1. พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ระดับปานกลาง
2. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
3. จำนวนพรบรช มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
4. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
5. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

นิยามศัพท์เฉพาะ

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด โดยให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด

บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การกระทำใด ๆ ของพระสงฆ์ ในลักษณะที่เป็นผู้มีส่วนร่วมริเริ่ม ประสานงาน หรือสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การสอนหลักธรรม การส่งเสริมให้ราษฎรเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน การดำเนินกิจกรรมพิธีกรรม การสงเคราะห์และการสันตนาการ การให้คำปรึกษาแก้ปัญหา และเป็นหน่วยควบคุมสังคม โดยกำหนดระดับบทบาทเป็น 4 ระดับ ได้แก่ มาก 3 คะแนน ปานกลาง 2 คะแนน น้อย 1 คะแนน ไม่มีบทบาท 0 คะแนน

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน หมายถึง ระยะเวลาที่พระสงฆ์เข้ามาจำพรรษาอยู่ในชุมชนโดยระยะเวลาเป็นจำนวนปี

จำนวนพรรษา หมายถึง ระยะเวลาที่พระสงฆ์อุปสมบทและดำรงสมณเพศโดยระยะเวลาเป็นจำนวนปี

การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้ หมายถึง การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้จากแหล่งของสื่อประเภทต่าง ๆ ของพระสงฆ์ เช่น หอกระจายข่าว วิทยุ โทรทัศน์ เอกสารสิ่งพิมพ์ เจ้าหน้าที่รัฐ พระสงฆ์ด้วยกัน โดยกำหนดคะแนนการได้รับข่าวสารเป็น 4 ระดับคือ มาก 3 คะแนน ปานกลาง 2 คะแนน น้อย 1 คะแนน ไม่ได้รับ 0 คะแนน

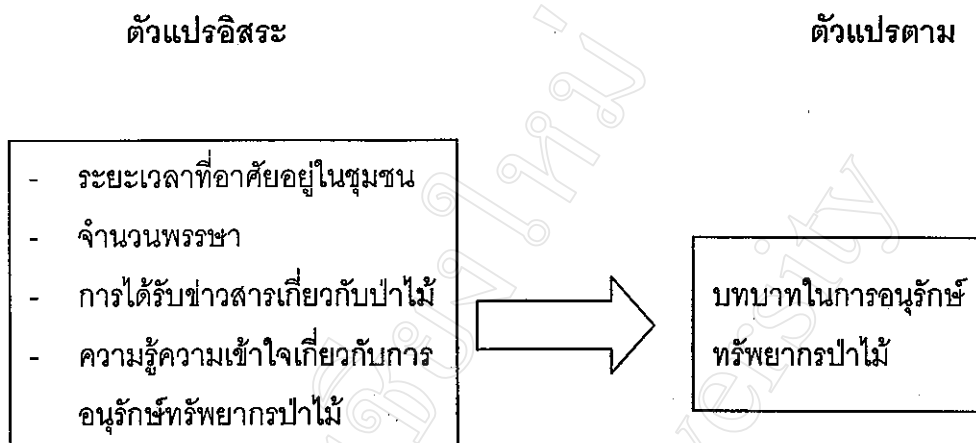
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง ระดับความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามหลักวิชาการ โดยกำหนดเป็นคะแนน 2 ระดับ คือ ตอบถูก 1 คะแนน ตอบผิด 0 คะแนน

ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านระเบียบและกฎหมาย ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการพัฒนา ด้านงบประมาณและเวลา โดยกำหนดเป็น 3 ระดับ คือ มีปัญหา 2 คะแนน มีปานกลาง 1 คะแนน ไม่มีปัญหา 0 คะแนน

กรอบแนวความคิดในการศึกษา

การศึกษานี้ได้นำแนวความคิดเรื่องนิเวศวิทยามนุษย์ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บทบาทของพระสงฆ์ ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับป่า และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเป็นกรอบแนวความคิดได้ ดังนี้

กรอบแนวความคิดในการศึกษา

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยการเก็บข้อมูลจากการสอบถามพระสงฆ์ทุกรูปที่จำพรรษาในวัดรอบนอกเขตอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปาน อำเภอแม่ทะ และอำเภอเกาะคา

2. ขอบเขตเนื้อหา เป็นการศึกษาตัวแปรอิสระเกี่ยวกับจำนวนพรรษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตัวแปรตามได้แก่ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เกี่ยวกับการปฏิบัติใดๆของพระสงฆ์ในลักษณะผู้มีส่วนริเริ่ม ประสานงาน หรือสนับสนุน ให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การสอนหลักธรรม การส่งเสริมให้ราษฎรเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน การดำเนินกิจกรรมพิธีกรรม การสงเคราะห์และการสันตนาการ การให้คำปรึกษาแก้ปัญหา และ เป็นหน่วยควบคุมสังคม